

Förvaltningsplan för vatten 2021–2027

Norra Östersjöns vattendistrikt

Titel: Förvaltningsplan för vatten 2021–2027, Norra Östersjöns vattendistrikt
Vattenmyndigheterna i Sveriges fem vattendistrikt
Diarienummer: 537-6213-2020
Kartmaterial: Vattenmyndigheterna
Illustration: Sylvia Kinberg, Vattenmyndigheterna
Tryckning: Endast digital utgåva

Förord

[Här kommer det att finnas ett förord i den slutliga versionen som gäller 2021–2027.]

Innehåll

1	Inledning	6
1.1	Allas vatten	6
	Därför finns Vattenmyndigheten.....	6
	Allas ansvar	7
	Vem beslutar om vad	8
	Vattenförvaltning i Sverige	9
	Vattenmyndigheternas tre verktyg.....	11
1.2	Hur arbetar vi för bättre vattenmiljö?	12
	Avvägningar i miljö kvalitetsnormerna.....	12
	Förbättringar – gjorda och de som behöver göras	13
2	Beskrivning av vattendistriktet.....	15
2.1	Geografi och befolkning	15
2.2	Vattenförekomster i distriktet.....	19
2.3	Vattenanvändning.....	19
2.4	Hydrologiska förhållanden.....	20
2.5	Skyddade områden enligt vattenförvaltningsförordningen	21
2.6	Grundvattenberoende ekosystem	21
2.7	Utmaningar i Norra Östersjöns vattendistrikt	21
	Klimatförändringar.....	24
	Vattenförsörjning	24
	Övergödning	25
	Fysisk påverkan på vattenmiljöerna	25
	Miljögifter.....	26
3	Tillstånd och påverkan i vattendistriktet.....	28
3.1	Påverkan, status och risk	28
	Bedömningarna finns i VISS	28
	Påverkan från mänsklig verksamhet	29
	Statusklassificering	29
	Riskbedömning	30
	Förändringar sedan 2016.....	31
3.2	Riktlinjer styr bedömningarna.....	31
	Riktlinjer för ytvatten.....	31
	Riktlinjer för grundvatten	32
	Riktlinjer för likvärdiga bedömningar	32
3.3	Sammanfattning av påverkan, status och risk i vattendistriktet.....	33
	Sjöar, vattendrag och kustvatten.....	33
	Grundvatten	34
3.4	Övergödning	35
	Påverkanskällor: Orsaker till övergödning.....	35
	Statusklassificering	36
	Riskbedömning	40
3.5	Fysiska förändringar	41
	Flödesförändringar	42
	Morfologiska förändringar	42
	Förändringar i konnektivitet.....	43
	Påverkanskällor: Orsaker till fysiska förändringar	43
	Statusklassificering	47
	Riskbedömning	49

3.6	Miljögifter	52
	Vad innebär miljögifter?	52
	Påverkanskällor: Orsaker till miljögifter i yt- och grundvatten	53
	Statusklassificering	59
	Riskbedömning	66
3.7	Försurning.....	75
	Påverkanskällor: Orsaker till försurning.....	76
	Statusklassificering	76
	Riskbedömning	77
3.8	Klorid och sulfat i grundvatten	77
	Påverkanskällor: Orsaker till klorid och sulfat i grundvatten	77
	Statusklassificering	78
	Riskbedömning	78
3.9	Kväveföreningar och fosfat i grundvatten	80
	Påverkanskällor: Orsaker till kväveföreningar och fosfat i grundvatten	80
	Statusklassificering	80
	Riskbedömning	80
3.10	Förändrade grundvattennivåer	82
	Påverkanskällor: Orsaker till förändrade grundvattennivåer.....	82
	Påverkan på terestra ekosystem.....	82
	Statusklassificering	82
	Riskbedömning	83
3.11	Övergripande grundvattenstatus	86
	Kvantitativ status	86
	Kemisk status.....	89
3.12	Övergripande ytvattenstatus	90
	Ekologisk status	90
	Ekologisk potential	93
	Kemisk status.....	95
4	Miljöövervakning	96
4.1	Inledning	96
	Övervakning av vattnet	96
4.2	Övervakningsprogrammets innehåll	98
	Övervakningsprogram för grundvatten.....	98
	Övervakningsprogram för ytvatten	99
	Övervakning i skyddade områden.....	100
	Strategi för att se orsaker till miljöproblem	102
4.3	Förändringar i övervakningsprogrammet.....	104
	Övervakningsprogram 2007	104
	Övervakningsprogram 2009.....	104
	Övervakningsprogram 2012	104
	Övervakningsprogram 2016.....	105
	Övervakningsprogram 2018.....	105
	Bilagan Övervakningsprogram.....	105
4.4	Utvecklingsbehov	105
	Vägen framåt: Full koll på våra vatten.....	106
	Vissa vatten får vara modell	106
	Datahantering och kvalitetssäkring	107
5	Vatten i ett förändrat klimat	108
5.2	Klimatförändringar i Norra Östersjöns distrikt	109
	Dricksvatten och vattenförsörjning i ett förändrat klimat.....	109
	Åtgärder för att minska effekterna av översvämningar	110
	Klimatförändringar idag och i framtiden i Norra Östersjöns vattendistrikt.....	111
5.3	Regnet ökar i mängd och intensitet	111
	Räcker kapaciteten i avlopps- och dagvattensystem?	111
	Markavvattnings betydelse i ett förändrat klimat	112

5.4	Torrperioder och högre temperaturer	114
5.5	Höjd vattennivå ger stora konsekvenser	114
	Fler arter kan hotas	115
	Riskhanteringsplaner för översvämning	115
	Stora utmaningar för dricksvatten	115
5.6	Åtgärder gör samhället mer robust	116
5.7	Vattenförvaltning i framtidens klimat	116
6	Ekonomisk analys av vattenanvändning	118
6.1	Ekonomins roll i kartläggningen av vatten	118
6.2	Vattenanvändning	119
	Hushållen använder 23 procent	121
	Jordbruk	121
	Industri	122
6.3	Sveriges befolkning år 2050 – framtidsscenario	124
	Jordbrukets och industrins vattenbehov	125
6.4	Näringslivet och samhället investerar i miljön	125
	Miljöskyddskostnader	125
	Miljöskatter	127
6.5	Kostnader för vatten och avlopp	128
	Den som förorenar står för kostnaden	129
	Ibland täcks inte hela kostnaden	130
	Vattnets värde	131
7	Miljökvalitetsnormer för vatten i Norra Östersjöns vattendistrikt..	134
	Senare samråd för områden som påverkas av vattenkraft	134
7.1	Miljökvalitetsnormer i Norra Östersjöns vattendistrikt	135
	Miljökvalitetsnormer för grundvatten	136
	Miljökvalitetsnormer för kemisk status i ytvatten	137
	Miljökvalitetsnormer för ekologisk status i naturliga ytvatten	139
	Miljökvalitetsnormer för ekologisk potential i konstgjorda vatten (KV)	140
	Miljökvalitetsnormer för ekologisk potential i kraftigt modifierade vatten (KMV) ...	141
	Undantag per miljöproblem och typ av påverkan	141
	Avsteg från försämringsförbudet	144
7.2	Förklarande av kraftigt modifierade och konstgjorda vatten	144
	Kraftigt modifierade vattenförekomster	145
	Översyn av konstgjorda vattenförekomster	146
7.3	Grunder för normsättningen	147
	Övriga vatten	147
	Grundvatten	147
	Naturliga ytvatten	148
	Kraftigt modifierade och konstgjorda ytvatten	149
	Tidsfrister	150
	Mindre stränga krav	151
	Skyddade områden enligt EU-direktiv	152
	Hantering av tidsfrister efter 2027	152
7.4	Riktlinjer för normsättning	153
	Skogsbruk	153
	Jordbruk	154
	Avloppsvattenhantering	155
	Vattenförsörjning	156
	Industrier, förorenade områden och annan kemisk påverkan	157
	Samhällsbyggnad och transporter påverkar	159
	Vattenkraft – samråd i mars	160
7.5	Avsteg från försämringsförbudet	161

8	Sammanfattning av åtgärdsprogrammet	163
8.1	Många åtgärder kvar efter revidering	163
8.2	Huvuddragen i åtgärdsprogrammet.....	164
	Åtgärder till centrala myndigheter ger förutsättningar för ett effektivt arbete	164
	Låt miljökvalitetsnormer styra hur bidrag fördelas	164
	Rådgivning och spridning av kunskap	164
	Långsiktig finansiering är helt avgörande	165
	Samverkan för ett effektivt arbete	165
	Tillsyn ger rätt åtgärd på rätt plats	166
	Fortsatta och nya åtgärder för kommunerna	166
8.3	Vattenplanering – vattenmyndigheternas vägleder.....	166
	Vattenmyndigheterna tar en ny roll	166
	Åtgärder behöver genomföras ur ett avrinningsområdesperspektiv och med helhetssyn.....	167
	Vägledningen omfattar flera områden	167
8.4	Kopplingar till andra direktiv	168
8.5	Programmet visar åtgärder i distriktet.....	169
	Åtgärder för att hantera fysiska förändringar i vatten	169
	Åtgärder för att minska övergödning	170
	Åtgärder för att minska miljögifter	172
	Åtgärder som säkrar vattenförsörjningen	175
	Åtgärder för grundvattenberoende ekosystem	177
	Åtgärder mot förorening	178
8.6	Samhällsekonomiska konsekvenser	178
9	Delaktighet är en nyckel.....	180
9.1	Samverkan för bästa resultat	180
	Samverkan på internationell nivå	180
	Samverkan inom Sverige	181
	Samverkan inom Norra Östersjöns vattendistrikt	182
	Andra plattformar för samverkan och samarbete	185
9.2	Alla får tycka till	187
	Arbetsprogram med tidplan.....	187
	Samråd om åtgärder för nya ämnen 2018–2021	187
	Samråd om vattenkraft 2018.....	189
	Viktiga vattenfrågor i Norra Östersjöns vattendistrikt	190
	Samråd om förvaltningsplan, åtgärdsprogram och miljökvalitetsnormer 2021–2027	190
9.3	Information och kommunikation	190
	Ny webbplats och databasen VISS	191
	Digitalt samråd kan nå fler	191
	Sociala medier	191
	Publikationer	192
10	Vattenförvaltning 2021–2027	194
10.1	Utveckling av vattenarbetet 2021–2027	196
	Gemensamma frågor för kommande sexårsperiod	196
10.2	Utmaningar och åtgärder i Norra Östersjöns vattendistrikt	202
10.3	Vattenförvaltningsarbetet är en del i ett större sammanhang	205
10.4	Hållpunkter under åren 2021–2027	205
11	Referenser.....	208

1 Inledning

Vattendirektivet (2000/60/EG) infördes för att långsiktigt säkra en hållbar vattenförvaltning inom EU. I Sverige har vattenmyndigheterna ett utpekat ansvar för att tillgodose att vattendistriktens sjöar, vattendrag, kustvatten och grundvatten förvaltas på ett hållbart sätt. I detta förslag till förvaltningsplan redogör Vattenmyndigheten för hur distriktets vatten behöver förvaltas under den kommande sexårsperioden för att åstadkomma detta.

I förslaget till förvaltningsplan redovisas tillståndet i yt- och grundvattenförekomster i distriktet enligt den kartläggning och analys som Vattenmyndigheten har genomfört under de senaste åren. Dessutom redovisas de betydande påverkanstryck från mänsklig verksamhet som finns och vilka miljöproblem de orsakar. Utifrån dessa bedömningar föreslår Vattenmyndigheten mål för arbetet med att åtgärda denna påverkan, i form av miljökvalitetsnormer för distriktets samtliga vattenförekomster. För att se till att miljökvalitetsnormerna följs behöver myndigheter och kommuner sedan genomföra de åtgärder som framgår av Vattenmyndighetens förslag till Åtgärdsprogram 2021–2027. Förslaget till åtgärdsprogram sammanfattas i denna förvaltningsplan. I den avslutande delen av förslaget till förvaltningsplan redovisas den övergripande, samlade bedömningen av vad som behöver göras nationellt och i distriktet för att se till att vi på lång sikt kan förvalta våra vatten på ett hållbart sätt.

Vattenmyndigheten har också samtidigt med detta förslag till förvaltningsplan beslutat om ett förslag till delförvaltningsplan med åtgärder för att motverka vattenbrist och torka i distriktet

1.1 Allas vatten

Vårt vatten är livsviktigt.

Rent vatten är inte bara en miljöfråga utan en samhällsfråga – kanske den största. Vatten kan oftast inte ersättas av något annat. Det handlar om mer än att bara kunna bada i ett friskt vatten. Utan rent vatten stannar både industrin och matproduktionen. Problem som torka och översvämning är inte längre något som bara händer ”någon annanstans”. På många platser har det blivit en del av vardagen.

Det är därför som EU gemensamt beslutat om vattendirektivet och det är därför vattenmyndigheterna har skrivit det du nu läser.

Vattendirektivet inleds med att slå fast att:

”Vatten är ingen vara vilken som helst utan ett arv som måste skyddas, försvaras och behandlas som ett sådant.”

Att vårda vattnet är också lönsamt för samhället. Åtgärder för att skapa rent vatten ger ofta mer tillbaka än vad det kostar. På samma sätt är det oftast billigare att förebygga än att rätta till miljöproblem i efterhand.

Hänsyn till vatten behöver därför genomsyra all samhällsutveckling.

Därför finns Vattenmyndigheten

EU har gemensamt tagit fram vattendirektivet för att alla medlemsländer ska förvalta vattnet lika. Vi ska ta hand om våra vattenresurser så att också kommande generationer ska få tillgång till vatten av bra kvalitet i tillräcklig mängd. Arbetet ska bedrivas cykiskt i perioder

om sex år. Ett direktiv gäller dock inte direkt i medlemsländerna utan ska implementeras genom ändringar i nationell lagstiftning som tydligt avspeglar direktivets syfte och ändamål. I Sverige är det 5 kap. miljöbalken, vattenförvaltningsförordningen (2004:660) och förordning om vattendelegationer (2017:872) som står för det huvudsakliga svenska införlivandet av vattendirektivet.

Utgångspunkten i det svenska regelverket är att Sverige är indelat i fem olika vattendistrikt och att fem länsstyrelser ska vara vattenmyndigheter, med uppdrag att förvalta vattnet i varsitt distrikt.

Dessa vattenmyndigheter finns i:

- Norrbottens län – Bottenvikens vattendistrikt,
- Västernorrlands län – Bottenhavets vattendistrikt,
- Västmanlands län – Norra Östersjöns vattendistrikt,
- Kalmar län – Södra Östersjöns vattendistrikt och
- Västra Götalands län – Västerhavets vattendistrikt.

De fem vattenmyndigheterna har av Sveriges regering fått i uppdrag att se till att den svenska vattenlagstiftningen, byggd på EU:s vattendirektiv, genomförs. Uppdraget att vara vattenmyndighet innefattar bland annat kartläggning och analys av vattnet och att lämna förslag till miljökvalitetsnormer och åtgärder för att nå målet god vattenstatus för alla Sveriges vattenförekomster. Vattenmyndigheterna har ansvaret för att förvalta vattnet i varsitt distrikt. Detta innebär inte att vattenmyndigheterna är ensamt ansvariga för att vattnet når miljökvalitetsnormerna, tvärtom. Det är nödvändigt att alla aktörer tar sitt ansvar, andra myndigheter och kommuner såväl som övriga, som till exempel privata företag och verksamhetsutövare. Åtgärdsprogrammet lägger bindande åtgärder på andra myndigheter, som alltså har skyldighet att genomföra åtgärderna.

Havs- och vattenmyndigheten är vägledande myndighet för ytvattenarbetet och Sveriges geologiska undersökning (SGU) har samma roll för grundvatten. Det innebär att dessa två myndigheter även kan utfärda föreskrifter. Exempelvis beskrivs den publikation du just nu läser i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter och allmänna råd (HVMFS 2015:34) om förvaltningsplaner och åtgärdsprogram för ytvatten enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660). Vattendirektivet utgår från vattnets rörelse genom landskapet, via avrinningsområden, och följer därmed inte de vanliga administrativa gränserna, som kommun-, läns- och nationsgränser. Europa är därför indelat i ett hundratal vattendistrikt, varav fem alltså finns i Sverige.

Därutöver har Sverige också ett par internationella avrinningsområden. Vi har gemensamma vatten med sex norska vattendistrikt och ett finskt.

Allas ansvar

Alla som läser detta har en del i ansvaret att förbättra vatten med problem och att förhindra att vattnet försämras. Det är därför vi vill veta vad du tycker om det som står här. Under sex månader samråder därför vattenmyndigheterna om förslag till Förvaltningsplan, Miljökvalitetsnormer och Åtgärdsprogram för perioden 2021–2027. Det som beskrivs här är alltså inriktningen för de kommande sex årens vattenförvaltning.

Det går att se på vatten från många olika håll.

Kanske är du engagerad i att planera en ny stadsdel, en ny badplats eller en ny våtmark. Kanske funderar du på hur ett stycke förorenad mark ska saneras eller ska besluta om att en ny industri ska byggas.

För att det ska bli bra från början har vattendelegationerna tagit fram bestämmelser för hur mycket påverkan ett vatten kan tåla, så att du ska vara trygg i att säga ja till exempelvis en exploatering. Eller nej.

De här reglerna, miljökvalitetsnormer, kan sägas vara vattnets budget. Genom att följa dem garanterar du att det som sagts blir gjort. Att vi följer planen. Och att vattnet inte blir sämre.

På samma sätt som din hushållsbudget kan vattnets budget inte överskridas hur som helst.

Vem beslutar om vad

Politikens inriktning styr vattenförvaltningsarbetet. Vattenmyndigheterna har uppdraget att samordna arbetet med vattenförvaltning i varsitt distrikt. Beslutsmandat finns hos respektive vattendelegation. I förordning om vattendelegationer (2017:872) slås fast hur arbetet ska organiseras:

- Det ska finnas en vattendelegation kopplad till varje vattenmyndighet.
- På de fem vattenmyndigheterna finns också ett kansli.
- På alla länsstyrelser ska det dessutom finnas ett beredningssekretariat som, per län, tar fram underlag för miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram.

Vattendelegationerna

Varje vattendistrikt har alltså en beslutande vattendelegation. Vattendelegationen består av ledamöter som är utsedda av regeringen för en mandatperiod på tre år. De får vara högst elva till antalet, och regeringen har valt att utse elva delegater i alla vattendistrikt. Ledamöterna är sakkunniga inom olika områden och har personliga mandat, de representerar alltså inte den organisation de är anställda av. Ordförande för vattendelegationerna är landshövdingarna i de län som är vattenmyndighet.

Utöver att besluta om förvaltningsplan, miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram bestämmer även delegationen om samråd, beslutsunderlag, rapporter med mera.

Det är vattenmyndigheternas kanslier, stödda av beredningssekretariaten, som föreslår vilka miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram och förvaltningsplaner som ska gälla, men vattendelegationerna beslutar. Alla beslut följer de lagar och vägledningar som finns för svensk vattenförvaltning, så att Sverige följer EU:s vattendirektiv.

Vattenmyndigheternas kanslier

Vattendelegationen får överlåta åt den länsstyrelse som är vattenmyndighet i distriktet att utarbeta förslag till miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram, förvaltningsplaner och miljöövervakningsprogram. Överlåtelse kan även ske av det löpande arbetet, som att följa upp åtgärdsprogram och ta fram program för miljöövervakning, ansvara för samordningen inom delområden i vattenförvaltningsarbetet och fatta beslut i frågor om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön i övrigt. Därför finns ett kansli med tjänstemän i alla de fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter. Varje kansli leds av en vattenvårdsdirektör.

Beredningssekretariaten

En viktig pusselbit i den svenska vattenförvaltningen är länsstyrelsernas så kallade beredningssekretariat. De finns på varje länsstyrelse. Beredningssekretariaten tar fram kunskapsunderlag, men gör också, tillsammans med vattenmyndigheterna, de analyser och bedömningar som sedan ligger till grund för miljökvalitetsnormerna för vatten. Bedömningarna och normerna redovisas i databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS). I VISS finns också en hel del annan information. (Läs mer i kapitel 9 Delaktighet är en nyckel.)

Vattenförvaltning i Sverige

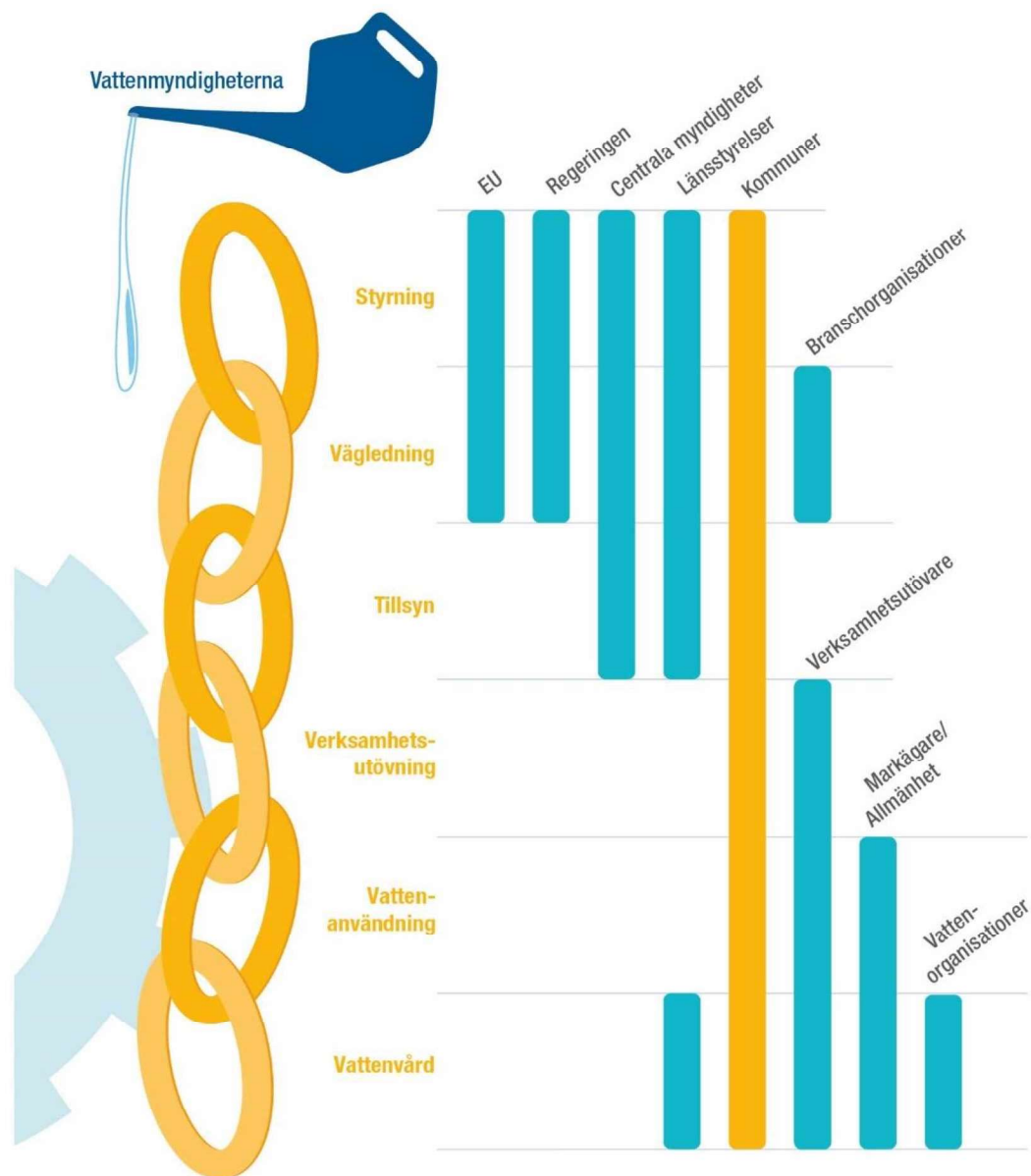
Vattenförvaltning är ett arbete som pågår hela tiden, men underlag och beslut revideras vart sjätte år, i enlighet med direktivets modell med förvaltningscykler. I varje sexårsperiod upprepas momenten:

- analys av påverkan
- bedömning av status
- bedömning av risk för försämring av status
- övervakning
- bedömning av ekonomiska förutsättningar och konsekvenser

I slutet av varje sexårsperiod beslutar vattendelegationen om förvaltningsplan, miljökvalitetsnormer och åtgärdsprogram för kommande period. Vattendelegationerna beslutar med andra ord om kvalitetskrav och de åtgärder som myndigheter och kommuner behöver göra för att nå dessa krav. Myndigheter och kommuner har sedan ansvar för att tillräckligt mycket och rätt fysiska åtgärder kommer tillstånd inom sina respektive ansvarsområden.

För att få till genomtänkta åtgärder och få förankring och förståelse hos andra aktörer behövs samverkan. Vi samverkar därför lokalt, regionalt, nationellt och internationellt med både privata och offentliga aktörer. Centrala myndigheter har ofta uppdrag och ansvar för en viss sektor eller ett visst miljömål. Som exempel har Naturvårdsverket ansvar för avloppsfrågor och Jordbruksverket hanterar jordbruket. Avlopp och jordbruk bidrar båda till övergödning i sjöar, vattendrag och kustvatten. Vattenmyndigheterna för dialog med båda dessa myndigheter samt en rad andra aktörer för att se till att arbetet mot övergödning hänger ihop och är tillräckligt, samt att de olika aktörerna har kännedom om varandras arbete.

Vattenförvaltning sker på många nivåer

Figur 1 Aktörer och roller inom vattenförvaltningen

Vi nyttjar alla samma vatten. Vattenförvaltning handlar därför om att ta fram bästa möjliga beslutsunderlag för att aktörer ska kunna genomföra kostnadseffektiva åtgärder på rätt plats. När det är möjligt föreslås även åtgärder som är kostnadseffektiva. Underlagen tas fram i ett avrinningsområdesperspektiv och med en helhetssyn på samhällets och ekosystemens långsiktiga nytta.

Alla aktörer behöver bidra

Genom samverkan med andra aktörer – lokalt, regionalt och nationellt – är tanken att vattenförvaltningsarbetet ska leda till åtgärder för bättre vatten, så att miljökvalitetsnormerna kan följas. Det är dock viktigt att påpeka att uppnåendet av miljökvalitetsnormerna kräver att alla aktörer genomför sina åligganden. Vattenmyndigheterna har inga finansiella medel att dela ut till åtgärdsmyndigheterna för att stimulera genomförandet. Det finns inte heller några

sanktioner för de åtgärdsmyndigheter som inte utför sitt uppdrag. Vattenförvaltningsarbetet är därför beroende av att alla bidrar. Om alla utför sina åtgärder så ska åtgärderna både hänga ihop och räcka till. Detta är vattenmyndigheternas uppdrag att se till.

En viktig hörnsten i arbetet är att säkerställa lokal förankring och att beslut fattas så nära de som berörs som möjligt. Därför finns vattenråd och andra vattenorganisationer som samlar lokala intressenter kring vatten.

Kommuner, länsstyrelser och centrala myndigheter rapporterar också varje år tillbaka till vattenmyndigheterna hur deras åtgärdsarbete går. Resultaten av återrapporteringen utvärderas för att se om de åtgärder som genomförs är tillräckliga eller om ytterligare åtgärder behöver tillkomma i nästa åtgärdsprogram. Återrapporteringen används också som underlag för Sveriges rapportering till EU. Vattenmyndigheterna stöttar Havs- och vattenmyndigheten i arbetet med att rapportera till EU genom att sammanställa underlagen.

Vattenmyndigheternas tre verktyg

Som framgått ovan har vattenmyndigheterna tre huvudsakliga verktyg i arbetet med förvaltningen av Sveriges vatten: **förvaltningsplan**, **miljökvalitetsnormer** och **åtgärdsprogram**. Dessa tre hänger ihop och revideras inför varje ny sexårsperiod. Deras roll är att presentera den samlade kunskapen från alla delar av samhället och klargöra vem som har ansvar, så att våra gemensamma insatser gör att vi kan nå en bättre vattenmiljö.

Förvaltningsplan

Förvaltningsplanen ger en helhetsbild över tillståndet för respektive vattendistrikts vatten, men visar också på vad och vilka som påverkar vattnet och vilka vatten som riskerar att bli försämrade. På så vis presenteras här vad olika samhällssektorer har för intressen i och syn på vattnet och dess skötsel. Även om det finns olika intressen är vattnet gemensamt och därför behandlar förvaltningsplanen vattnet som den gemensamma tillgång det är.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Miljökvalitetsnormerna utgör ett mål för miljökvaliteten i en specifik vattenförekomst. Miljökvalitetsnormer är juridiskt bindande och finns i flera olika former, där **miljökvalitetsnormer för yt- och grundvatten** är en. Statliga myndigheter och kommuner är ansvariga för att normerna följs. Miljökvalitetsnormer infördes i och med tillkomsten av miljöbalken år 1999 och syftar till att bestämma den lägsta godtagbara miljökvaliteten eller det önskade miljötillståndet på en specifik plats och inom en viss angiven tid. Enligt vattendirektivet får som huvudregel heller ingen försämring av vattenkvaliteten ske.

Åtgärdsprogram

Det tredje verktyget, **åtgärdsprogrammet**, beskriver de åtgärder som behöver göras så att vattnet ska må så bra som möjligt, alltså hur miljökvalitetsnormerna ska följas.

Åtgärdsprogrammet riktar sig till myndigheter och kommuner som har till uppgift att se till att miljökvalitetsnormerna följs genom olika administrativa åtgärder, som till exempel tillsyn och prövning eller genom olika vägledningsinsatser. De administrativa åtgärderna i åtgärdsprogrammet är bindande för de myndigheter som pekas ut i åtgärdsprogrammet.

Vattenmyndigheterna ser till att beskriva åtgärderna i åtgärdsprogrammet så att de är möjliga att genomföra och har en tydlig koppling till att följa miljökvalitetsnormerna. Vi fördelar

arbetet med att genomföra åtgärderna på Sveriges centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner.

Dessa administrativa åtgärder leder sedan till fysiska åtgärder i naturen. Det kan handla om minskade utsläpp, sanering av förorenade områden eller anläggande av våtmarker.

Eftersom till exempel utsläpp som sker på en plats kan få stora effekter på en helt annan plats i takt med att vattnet rinner iväg, så måste åtgärder därför många gånger göras på andra platser än där problemet syns och är som störst.

Förslag på fysiska åtgärder beskrivs inte i åtgärdsprogrammet utan i databasen Vatteninformationssystem Sverige (VISS). Dessa åtgärder föreslår vi prioriteras, men det kan ibland vara lämpligt att göra annat så länge miljökvalitetsnormerna följs.

Åtgärdsprogrammet tar, liksom förvaltningsplanen, avstamp i vad olika aktörer i samhället behöver göra och visar var åtgärdsbehoven är som störst.

Åtgärdsprogrammet väver samman åtgärdsbehov med miljökrav, så att alla aktörers åtgärder hänger ihop. Här pekas den aktör ut, som har ansvar att ta hänsyn till vatten eller genomföra en förändring. Åtgärdsprogrammet ser också till att övriga aktörer som berörs blir involverade.

1.2 Hur arbetar vi för bättre vattenmiljö?

Avvägningar i miljökvalitetsnormerna

Till skillnad från många andra bestämmelser i samhället, så utgår miljökvalitetsnormerna från miljöns tillstånd. Normen ska avspegla den lägsta godtagbara miljökvaliteten eller det önskade miljötillståndet. Miljökvalitetsnormerna anpassas därför till varje unik plats med en unik målbild om ett gott miljötillstånd.

Utgångspunkten är kunskapen om vad människan och naturen tål i ett visst område, till att börja med utan hänsyn till ekonomiska eller tekniska förhållanden. Det måste dock vara möjligt att uppnå normen både tekniskt och ekonomiskt. Därför ingår ett arbete med att väga in samhällsnytta och de praktiska möjligheterna att uppfylla normen. När vi har underlag ser vi till att de åtgärder som föreslås är de mest kostnadseffektiva.

Kortsiktigt kan det tyckas att till exempel målet att öppna upp vandringsvägar för fisk står emot vattenkraftsbranschens behov av fallhöjd i vattendragen. Vattenmyndigheterna har regeringens uppdrag att göra en långsiktigt hållbar avvägning mellan dessa olika nyttor. Det kan därför handla om att identifiera verksamheter som ger så stor samhällsnytta att det är viktigare att behålla en verksamhet än att uppnå god miljökvalitet i vattnet. God miljökvalitet kan i sådana fall uppnås senare eller så behöver miljökraven på verksamheten sänkas.

Ibland överstiger till exempel samhällsnyttan av en hamn miljönyttan av en naturlig vik med hälsosamma ekosystem. Därför tillåts en större påverkan i denna hamn än vad ekosystemet egentligen tål för att ha så kallad god status. Dessa avvägningar mellan samhällsnytta och miljönytta följer de kriterier som finns i det formella regelverket och de vägledningar som tas fram av våra vägledande myndigheter. Alla rimliga åtgärder för att minska påverkan så långt som möjligt ska dock alltid göras. Samtidigt får vattenkvaliteten inte försämrats oavsett verksamhet. Detta så kallade "försämringsförbud" gäller alla verksamheter och i alla typer av vatten.